

ORTA ÇAĞ'DA MÜSLÜMAN ÜLKELER'DE VE BATI'DA TIP

“... Doktor,
hastanın bacağını bir **kütüğün**
üzerine koydu. Bir **balta** darbesiyle bacağı
kesmesini şövalyeye **emretti**.”

“Şövalye, gözlerimin önünde
hastanın bacağına bir balta **darbesi** indirdi.
Ancak, bu birinci darbe ile bacak ayrılmadı. Şövalye,
ikinci defâ tekrar **vurdu**. Bacağının ilikleri dışarıya fırlayan
felâketzede, hemen öldü.”

Prof¹. Dr. Mustafa TEMİZ²

23.01.2018

“Müslümanlar, Tıp sanâtının
mücitleri sayılacak derecede tabâbette
meşhur oldular... Bunlarsız tedâviye cesâret eden
doktorun, umûmun sağlığını bozduğunu rahatça söyleyecek kadar,
fazla ütibar kazanmışlardı.”

Hümanist Agrippa von Nettesheim

“Hiç kimseye, imandan sonra,
sağlıktan daha üstün bir nîmet verilmemiştir.”
Hız. Ali (RA)³

Giriş

Orta ađ'daki Müslüman ülkelerde, Tıp alanındaki durumun anlaşıl-
ması **konusunda**, Müslümanların yaptıkları hizmetleri ve buldukları sevi-
yeyi **özetleyen ve araştırmacı Sigrid Hunke tarafından verilen, ilginç** bir
hasta **mektubunu** vermek yetiştir. **Mektup**, bulunduğu Müslüman hastâne-
lerinden birinde, **taburcu olmak üzere, sırasını bekleyen, bir hasta tarafından**
babasına yazılmıştır.

---

¹, Pdf dosyalarında sayfa sonlarındaki **pdf, html** uzantılı ve diğer adresler tıklandığında, internetteki bu ilgili yazılara ânında ulaşılabilir.

² Yazar, *particilik taassubunu reddeder, Türkiye Gemisi*'nin batmamasının garantisinin, İslâmî istikâmet doğrultusundaki çalış-malarda olduğuna inanır ve bu nedenle İslâmî istikâmeti benimseyenlerin tarafındadır. Yazar hakkında daha fazla bilgilenecek isteyenler, aşağıdaki internet adresini **tıklayabilirler**:

[http://mtemiz.com/bilim/BHB%20GEÇTİ%20\(Yalnızca%20çocuksız%2031.07.2015\).pdf](http://mtemiz.com/bilim/BHB%20GEÇTİ%20(Yalnızca%20çocuksız%2031.07.2015).pdf)

³ *Sağlık ile ilgili Söylenmiş Güzel Sözler*, Alındığı İnternet Elektronik Adresi,

<http://www.reitix.com/Makaleler/Saglik-ile-Ilgili-Soylenmis-Guzel-Sozler/ID=965>, En Son Erişim Târihi: 3.02.2015.

Bir Hasta Mektubu

“Sevgili babacığım...”

“Para göndermene ihtiyacım bulunup bulunmadığını soruyorsun. Taburcu edilince, bana bir kat yeni elbise ile ilk devre zarfında hemen çalışmak mecbûriyetinde kalmamam **İÇİN** beş altın verecekler. Böylece süründen hayvan satmaya ihtiyaç yoktur.”

“Beni henüz burada iken görmek istiyorsan, hemen gelmelisin... Ben ameliyat salonunun yanındaki ortopedi pavyonunda bulunuyorum. Eğer büyük kapıdan gelirsen, cenuptaki dış holden geç...”

“Burası düşmemden sonra beni getirdikleri polikliniktedir. Orada her hasta evvelâ asistan doktor ve talebeler tarafından muayene edilir. Mutlaka hastâne tedâvisine ihtiyacı bulunan, bitişik hastâne eczânesinde hazırlatabileceği **reçetesini** orada alır.”

“Muayeneden sonra orada kayıt olup **başhekime** sevk olundum. Bir hasta bakıcı beni erkekler pavyonuna taşıdı. Banyoda yıkandıktan sonra bana hastânenin temiz elbisesini giydirdi.”

“Solda **başhekimin** talebelere **ders** verdiği konferans salonu ile kütüphâneyi de arkada bırakırsın. Koridorun solundaki **yol**, kadınlar pavyonuna çıkar. Böylece sağ tarafı tâkiben dâhiliye ve cerrâhi kliniklerini geçmelisin.”

“Bir odadan şarkı ve müzik duyarsan **İÇİNE** bak! Belki ben o sırada nekâhet devresinde bulunanların gündüzün kitaplar okuyup, müzik dinlemek sûretiyle vakit geçirdikleri o odadayımdır.”

“Bu gün sabah vizitesini asistan ve hasta bakıcılarıyla birlikte yaptığı sırada başhekim beni muayene etti ve pavyon doktoruna anlayamadığım bâzi şeyler yazdırdı.”

“Daha sonra doktor yarın yataktan kalkacağı ve beni hemen taburcu edeceklerini söyledi. Hâlbuki ben buradan ayrılmak istemişyordum.”

“Burada her şey aydınlık ve güzeldir. Yataklar yumuşaktır. Çarşafklar beyaz **Şam** patiskalarından, yorganlar kuş tüyünden olup kadife gibi de za-

riftirler. Her odada akarsu vardır. Soğuk gecelerin başlamasıyla odalar ısıtılır. Her gün midenin kaldırabildiği kadar tavuk ve koyun kızartması verilir².”

“Komşu, zarif **piliç** göğüslerinden bir kaç gün daha tadabilmek için, tam bir hafta boyunca, sanki daha fazla hasta imiş gibi tavırlar takınmıştı. Lâkin başhekim şüphelendi ve sıhhatinin delili olarak bir bütün ekmekle tavuğu yemesine müsaadeden sonra, onu evine gönderdi.”

“Böylece benim de önüme son kızartılmış **tavuğum** gelecek³.”

Okuduğunuz bu hasta **mektubu**, gerçekten, **1000** yıl önce **Endülüs E-mevî Devleti**'nin **Endülüs**'teki teki hastânelerden birini anlatıyor.

Görüyoruz ki, Orta Çağda **Erken Rönesans Dönemi**'ndeki Müslümanların **hastâneleri**, *bâzı bakımlardan*, günümüz hastânelerinden bile ileri seviyedeydiler.

Sigrid Hunke ise, bu husustaki görüşünü şöyle dile getiriyor:

“... Bu mektup bin yıl önce **Himalayalar** 'la **Pirene** 'ler arasındaki her büyük Müslüman şehrinde, zarûri tesisler hâlinde mevcut **bulunan** hastânelerden birini tasvir etmektedir⁴.”

Onuncu asrın ortalarında sâdece Kurtuba'da **50** tâne hastâne vardı. *Kezâ Bağdat'ta* **Abûdî Hastânesi**, Kâhir'de **Nasırî Hastânesi** ile *Şam'da* bulunan **Nûrî Hastânesi**, bunlar arasında dillere **destan** olmuştü.

İslâm Tıp ve Tabâbeti'nin zirveye ulaştığı bu sırada, biliyorum **ki**, şu andaki gelişmeleri dikkate alarak, Batı şartlanmışlığının tesiri ile, “**İslâm Tıbbı**'nin bu seviyede olduğu böyle bir durumda, Batılılar'ın **tıbbı**, şüphesiz, bambaşkadır.” diye düşüneceksiniz.

Acabâ öyle mi?

İsterseniz, *bu düşüncenizin haklı olup olmadığını*, **Orta Çağ**'da o sıradaki **Avrupa Tıp** ve tabâbetinden bir örnek vererek görelim:

---

² Hunke, S., Aynı Eser, Sayfa 107.

³ Hunke, S., Aynı eser.

⁴ Hunke, S., Aynı Eser, Sayfa 155.

Haçlı Seferi sırasında, *kendi milletlerinin tabâbetine güvenleri olmayan, Haçlı hükümdarları, Filistin 'de buldukları sırada, sivilce, kolik ve ishallerini, tercihen, Müslüman doktorlarına tedâvi ettiriyorlardı.*'

Bu **maksatla**, *hasta Fransızları tedâvi etmek için, giden Müslüman doktorlardan Sâbit, on gün gibi kısa bir zamanda, geri dönünce, arkadaşları tarafından, Hıristiyan hastaları, kısa sürede bu kadar çabuk, nasıl tedâvi edebildiği husûsunda, hayretle karşılanınca, durumu şöyle îzah eder:*

“Bacağımda çıban bulunan bir şövalye ile sıtmadan fazla zayıflamış bir kadın getirdiler.”

Şövalyenin ayağına yakıtı sardım. Çıban patladı; tehlikesiz bir seyir tâkip etmeye başladı. Kadını diyete tâbî tuttum. Vücut durumunu nebâtî gıdalar vermek sûretiyle iyileştirdim.”

“Bu sırada oraya gelen bir Fransız doktoru, hastalara dönerek beni gösterip, ‘Bu sizi tedâvi etmeyi bilmiyor’ dedi. Şövalyeye tek ayakla yaşamayı mı, ölmeyi mi tercih edeceğini sordu. Şövalye, “Bir ayak ile” şeklinde cevap verdi.”

“Fransız doktor, kendisine kuvvetli bir şövalye ile keskin bir balta getirilmesini istedi. Şövalye elinde balta ile göründü”:

“Henüz oradan ayrılmamıştım. Doktor, hastanın bacağına bir kütüğün üzerine koydu. Bir balta darbesiyle bacağı kesmesini şövalyeye emretti.”

“Şövalye, gözlerimin önünde hastanın bacağına bir balta darbesi indirdi. Ancak, bu birinci darbe ile bacak ayrılmadı. Şövalye, ikinci defâ tekrar vurdu. Bacağına ilikleri dışarıya fırlayan felâketzede, hemen öldü.”

“Doktor, onu tâkiben kadını muayene etti. ‘Bu kadının başında âşık olduğu bir şeytan var. Saçlarını kesin’ dedi.”

“Kadının saçları kesildi. Kadın, tekrar hemşerilerinin yemeğinden sarımsak ile hardal yedi.”

“Böylece ateşi tekrar yükseldi. Doktor, ‘Kafasına şeytan girmiştir.’ diyerek onu yakalayıp başının **derisini** haça benzer şekilde **yüzdü**. Kafasını örten kısım tamâmen açılincaya kadar derisini ortadan çekip sıyrıldı ve kafasını sâdece **tuz** ile **ovdu**. Kadın aynı anda öldü⁵.”

“Yapılacak bir hizmetin bulunup bulunmayacağını oradakilere sordum. Hayır, diye cevap verdiler. Böylece, o zamana kadar benim için **meçhul** bulunan onların bu hârikûlâde **tabâbetini** öğrenmiş olarak **oradan** ayrıldım.”

Okuyucu bu **sûretle**, verilen bu iki örnekle, Orta Çağ’da, İslâm Tıp ve Tabâbeti’yle Batı’nın Tıp ve tabâbeti hakkında, yeteri kadar bir fikir elde etmiş bulunmaktadır. **İslâm Tıp ve Tabâbeti** ile Batı’nın Tıp ve Tabâbeti hakkında söylenecek, *başka bir söze gerek yoktur*.

On ikinci asrın sonlarına kadar Batı’da, *sâdece*, hasta kabul eden hastânelere yoktu. Müslümanların hastânelerine benzer şekilde, yalnızca hastalarla onların bakım ve tedâvilerine **mahsus** müstakil hastâne **binâları**, Batı’da ancak, **Haçlı Seferleri**’nden sonra kurulmuştur.

Henüz son derece iptidâî bulunan, bu hastânelerin **ilki**, o devirde yaşayanların kanaatlerine göre en iyisi, Pâris’teki **Hotel Dian** idi. Şimdi bir Batılı’nın kaleminden, **Hotel Dian**’ı öğrenelim:

“Tuğla döşemeli zeminde kat kat olmuş samanlar... Hastalar zemine serpili bu **samanlara** basarak, itişe **kalkışa** geziniyorlardı.”

“Birinin ayakları diğerinin başına bitişik... Çocuklarla ihtiyarlar yan yana... Belki inanılmaz ama **gerçek!** Kadınlarla ihtiyarlar birbirlerine karışmış vaziyette... Salgın hastalıklara yakalananlarla diğer hafif hastalıklardan muzdarip bulunanlar bir arada...”

“Doğum sancısı **çeken** bir kadın, göğüs **göğüse** sıkışmış bir vaziyette **inliyor**, bir süt çocuğu ihtilaç içinde dönüyor, tifüslü bir hasta ateş içinde **tu-tuşuyor**, bir veremli öksürüyor, bir cilt hastası son derece kaşınan cildini **öfkeli tırnaklarıyla** koparıyordu.”

“Hastaların en zarûrî ihtiyaç maddeleri noksandı. Son derece sefâlet içinde yaşayan insanlara has yiyecekler kifâyetsiz miktarda verilmekteydi.”

⁵ Hunke, S., Aynı Eser, Sayfa 144.

“Bâzen şehrin hayırsever hemşerileri, onlara bol yiyecek getiriyorlardı. Bu maksatla, gece ve gündüz açık bulunan hastânenin kapılarından **herkes** içeri girebilmekte, istediğini görebilmekteydi.”

“Bir gün açlıktan yarı ölmüş bir duruma gelen hastalar, ertesi günü ölçüsüz derecede fazla **şarap** içebilmekte, şiddetli mide **yorgunluğu** neticesinde bâzıları ölmekteydiler. Bütün binâda açıkça iğrenç haşereler kaynaşmaktaydılar.”

“Hasta koğuşları o kadar mülevvesti (pisti) ki, **hemşire** ve hasta **bakıcılar**, ancak ağızlarında sirkeli **sünger** ile içlerine girmeye **cesûret** edebilmekteydiler.”

“Cesetler uzaklaştırılmadan evvel, umûmiyetle yirmi dört saat veyâ fazla bir zaman ölüm **döşeginde** bekletiliyor, bu müddet zarfında mütebâkî hastalar, **cehennemî** atmosfer içinde **koku** neşrine başlayan, etrâfında **yeşil** at sineklerinin uçuştukları **yatağı** ölünün katılaştıran **vücûdu** ile birlikte paylaşıyorlardı⁶.”

Verilen bu **pasajlar**, İslâm ve Batı Tıp ve Tabâbeti'nin **Orta Çağ'daki durumlarını**, bütün açıklığıyla, göz önüne sermeye yetmektedir. Literatürde bu konuda bulunan daha çok örnekler vardır.

---

⁶ Hunke, S., Aynı Eser, Sayfa 153.